

Który ze szpitali upadnie, który przetrwa,
a który zdobędzie nowy rynek

Szpitala na sprzedaż

Rok 2013 i dwa, trzy kolejne lata będą przełomowe dla szpitali w Polsce. Powodem jest złożenie się zjawisk, które dotychczas nie występowały lub występowały w mniejszym nasileniu. W wyniku zmian za kilka lat obraz polskiego sektora szpitalnego będzie się bardzo różnił od obecnego. Zapewne zniknie z rynku kilka dużych placówek, które dziś wydają się „zbyt duże, by upaść”.

W tym roku stało się tak ze szpitalem wojewódzkim w Tychach, co ku zaskoczeniu wielu osób nie spowodowało istotnych reperkusji społecznych. Rozwiną się istniejące placówki i powstanie kilka nowych sieci szpitalnych, wykorzystujących efekt skali. A w sieciach tych coraz większą rolę będzie odgrywał kapitał międzynarodowy, który ma bardzo dużą płynność finansową

i intensywnie poszukuje aktywów cechujących się satysfakcjonującym bezpieczeństwem i rentownością.

Dlaczego tak

Wspomniany splot zjawisk to:

1. Spowolnienie gospodarcze, przejawiające się stagnacją wydatków publicznych na ochronę zdrowia. Po-

przednio stagnacja wydatków na ochronę zdrowia obserwowana była w roku 2002, co stało się silnym impulsem do likwidacji kas chorych, jako że z powodu powszechnego niezadowolenia reforma ministra Łapińskiego mogła liczyć na pewne poparcie społeczne. Co prawda według prognozy przedstawionej przez NFZ wydatki w roku 2013 wzrosną o 3 proc., ale prognoza ta jest oparta na założeniach makroekonomicznych rządu sformułowanych pół roku temu, a one w IV kwartale 2012 r. okazują się już zbyt optymistyczne. Prawdopodobnie zatem wzrost wydatków NFZ w przyszłym roku i kolejnych latach będzie nieco mniejszy, niewiele przekraczający poziom inflacji.

2. Przepisy ustawy o działalności leczniczej spowodują, że niemożliwe będzie kumulowanie deficytu w SPZOZ-ach, jak to się działo w przeszłości. Ustawa wprowadziła obowiązek pokrywania deficytu za rok 2012 i kolejne lata lub przymusowe przekształcenie placówki w spółkę prawa handlowego. W części szpitali zapisy ustawy zwiększyły dyscyplinę finansową. Jak się jednak okazuje, wiele placówek nadal się zadłuża i poziom zobowiązań wymagalnych rośnie, a w ostatnich kwartałach nawet w większym tempie (ryc. 1.). Spowoduje to zatem serię wymuszonych przekształceń, możliwe, że zakończonych prywatyzacją.
3. Zadłużenie i plany inwestycyjne związane z nową perspektywą finansową UE zmieniają priorytety samorządów różnych szczebli, które intensywnie inwestowały w ostatnich latach, w związku z czym ich ogólny poziom zadłużenia znacznie wzrastał. W praktyce silny impuls wydatkowy spowodowany inwestycjami rozpoczął się w roku 2009, a nie w 2007, z powodu przejścia cyklu od przygotowania projektów i przeprowadzenia konkursów, poprzez procedury przetargowe, do realizacji i dokonywania płatności. W ten sposób szczyt wydatków inwestycyjnych przypada na lata 2012 i 2013. Władze samorządowe zdają sobie przy tym sprawę, że od 2014 r. rozpoczyna się nowa perspektywa finansowa i będą potrzebować pieniędzy na wkład własny, co powoduje, że muszą ograniczać inne wydatki.
4. Aktywność sektora prywatnego i prywatnego kapitału w ochronie zdrowia. Kapitał prywatny, szczególnie międzynarodowy, jest obecny na polskim rynku od kilku lat, jednak obecnie obserwuje się jego większe zainteresowanie i aktywność. Zapewne głośnym wydarzeniem będzie przejście firmy LuxMed, niezależnie od tego, kto ostatecznie zostanie nabywcą. Transakcja ta spowoduje jeszcze większy wzrost zainteresowania rynkiem ochrony zdrowia w Polsce jako obszarem lokowania inwestycji.

Zadłużenie szpitali

Z zestawień Ministerstwa Zdrowia przygotowanych na podstawie ankiet od placówek i organów założycielskich wynika, że zobowiązania SPZOZ-ów sięgnę-

ły w tym roku 10,7 mld zł, w tym 2,7 mld zł zobowiązań wymagalnych. Jest to wzrost o 4 proc. z kwartału na kwartał 2012 r.

Województwa, w których suma zobowiązań rosła w ostatnich latach najszybciej, to lubuskie, pomorskie i łódzkie. Jednocześnie jednak lubuskie SPZOZ-y w 2012 r. mają tych zobowiązań ok. 70 mln zł (wzrost z 42 mln zł rok wcześniej), podczas gdy jeszcze w 2006 r. było to 400 mln zł (ryc. 1.). Z drugiej strony jest województwo mazowieckie, gdzie suma zob-

fot. Archiwum

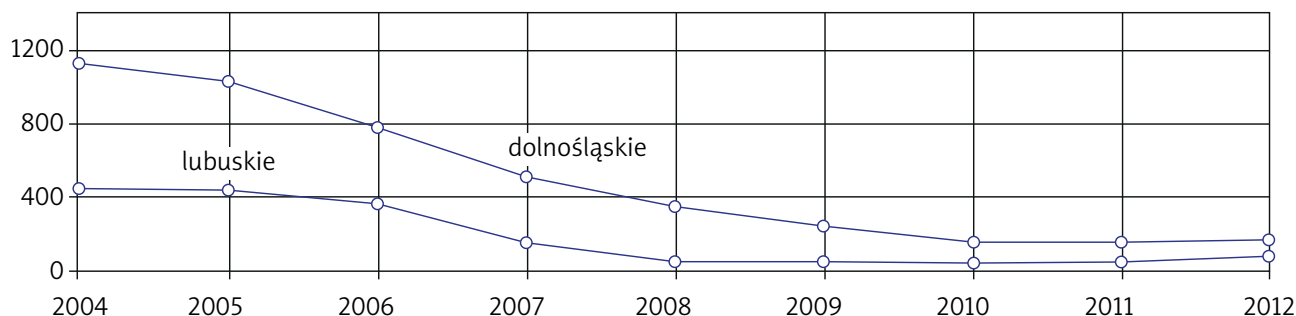
„ Rozwiną się istniejące i powstanie kilka nowych sieci szpitalnych, wykorzystujących efekt skali, w których będzie rostać rola kapitału międzynarodowego „

wiązań wymagalnych w SPZOZ-ach w 2012 r. wynosi ok. 620 mln zł, a dynamika rok do roku wynosiła tylko ok. 8 proc., ale sytuacja wydaje się trudna.

Lepsi i...

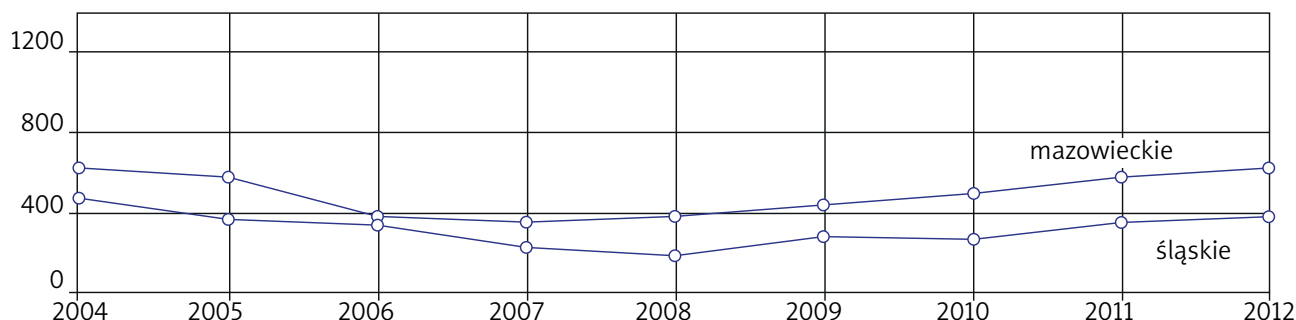
Są też województwa, których zobowiązania wymagalne w 2012 r. zmniejszyły się w porównaniu z 2011 r. – opolskie (93 proc.), świętokrzyskie (91 proc.) oraz podlaskie (85 proc.). W województwach tych także wielkość zobowiązań liczona nominalnie jest stosunkowo mała i wynosi 14 mln zł w opolskim, 80 mln zł w świętokrzyskim oraz 68 mln zł w podlaskim.

Rycina 1. Stan zobowiązań wymagalnych w województwach dolnośląskim i lubuskim (w mln zł)

Źródło: dane-i-analizy.pl na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia

Rycina 2. Stan zobowiązań wymagalnych w województwach mazowieckim i śląskim (w mln zł)

Źródło: dane-i-analizy.pl na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia

W ostatnich 8 latach najbardziej poprawiły sytuację placówki z województw dolnośląskiego i lubuskiego (ryc. 1.). W województwie dolnośląskim w roku 2004 suma zobowiązań wymagalnych sięgała 1,13 mld zł, by w roku 2012 spaść do 160 mln zł. W wymienianym już wcześniej lubuskim zobowiązania spadły z 440 mln zł w 2004 r. do 70 mln zł w 2012 r. (choć rok wcześniej wynosiły tylko 42 mln zł). W przeszłości województwa te były symbolami kłopotów z sektorem szpitalnym – rekordowe liczby łóżek szpitalnych w dolnośląskim jako spuścizna po doktrynie obronnej Układu Warszawskiego czy polski rekordzista zadłużenia szpitalnego: Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wielkopolskim. W województwach tych, jak widać, wykorzystano czasy koniunktury lat 2006–2008 i znacznie zredukowano zadłużenie.

...gorsi

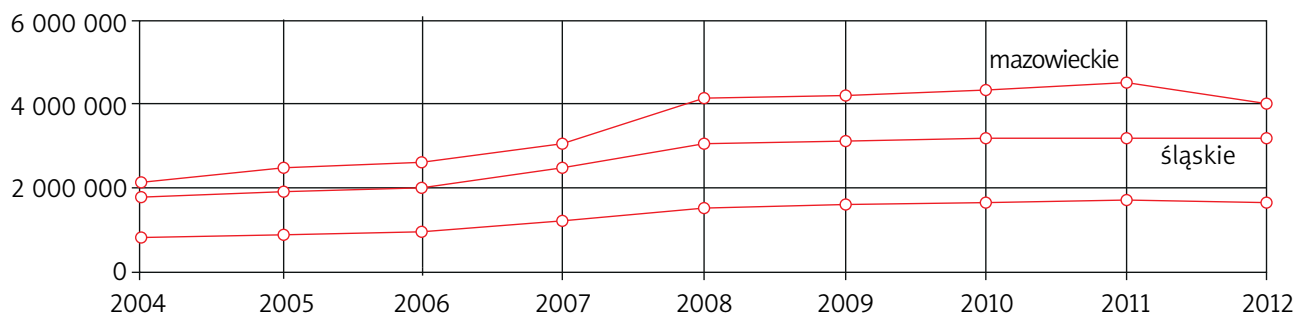
W innych województwach sytuacja nie poprawiła się zdecydowanie, a w ostatnich latach nawet się pogarszała. Przykładami są województwa mazowieckie i śląskie (ryc. 2.) – dwa najbardziej liczne i najbogatsze województwa w Polsce. W obu zauważalny jest okresowy spa-

dek zobowiązań wymagalnych w latach 2006–2008, ale od 2009 r. nastąpił ponowny wzrost, mimo że ten rok oraz rok 2010 nie były złe z punktu widzenia przychodów NFZ. W mazowieckim w roku 2012 r. nastąpił powrót do poziomu zobowiązań wymagalnych z roku 2004 (odpowiednio 622 mln zł i 624 mln zł), w śląskim nieco lepiej – w 2012 r. było 387 mln zł, podczas gdy w 2004 r. notowano 466 mln zł zobowiązań wymagalnych.

Decyduje NFZ

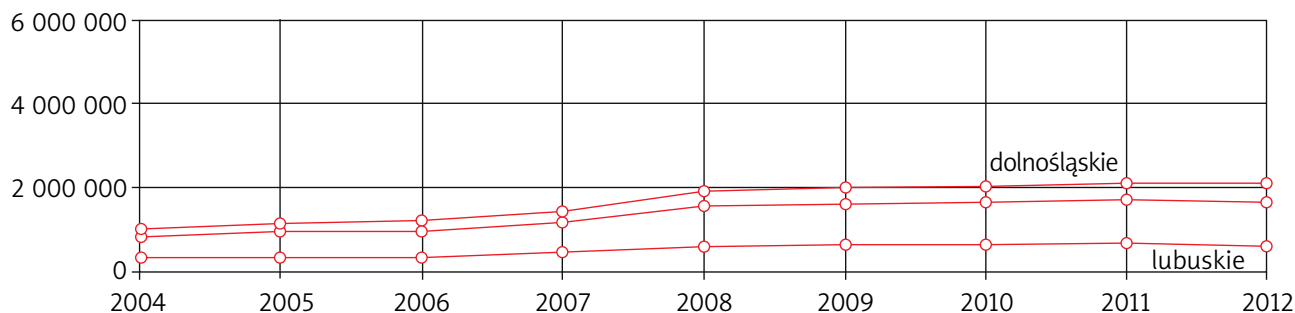
Jaka mogła być przyczyna takiego zróżnicowania przebiegu wydarzeń? Ponieważ szpitale działają prawie wyłącznie na podstawie kontraktów z NFZ, wielkość nakładów NFZ jest decydująca, jeśli chodzi o ich przychody. Obserwując nakłady na leczenie szpitalne, jeden z głównych rodzajów świadczeń kontraktowanych przez szpitale, można zauważyć, że w latach 2006–2008 nastąpił ich wzrost w całej Polsce, lecz w województwach mazowieckim i śląskim wydawał się on szybszy: w mazowieckim z 2,58 mld zł w 2006 r. do 4,134 mld zł w 2008 r., w śląskim z 2 mld zł w 2006 r. do 3 mld zł w 2008 r. (ryc. 3.). Od 2008 roku zaś nastąpiła stagnacja

Rycina 3. Wydatki NFZ na lecznictwo szpitalne w województwach mazowieckim i śląskim oraz średni poziom w Polsce (w mln zł)

Źródło: dane-i-analazy.pl na podstawie danych NFZ

Rycina 4. Wydatki NFZ na lecznictwo szpitalne w województwach dolnośląskim i lubuskim oraz średni trend w Polsce (w mln zł)

Źródło: dane-i-analazy.pl na podstawie danych NFZ

wydatków w województwie śląskim, a w mazowieckim nawet spadek do 4 mld zł w roku 2012. Jednocześnie w ciągu tych czterech lat skumulowana inflacja wyniosła ok. 15 proc.

Z kolei w województwie dolnośląskim w latach 2006–2008 nastąpił wzrost wydatków na leczenie szpitalne z 1,14 mld zł do 1,9 mld zł, by w roku 2012 osiągnąć ok. 2 mld zł. W lubuskim natomiast w 2006 r. wydawano 350 mln zł, w 2008 r. 613 mln zł, a w 2012 r. wydatki na lecznictwo szpitalne osiągnęły ok. 585 mln zł (ryc. 4.).

Sytuacja finansowa poszczególnych placówek w omawianych województwach jest oczywiście zróżnicowana.

Utracjusze z Mazowsza

Z danych ze sprawozdań finansowych publikowanych w Monitorze Polskim B, a podsumowanych w serwisie www.dane-i-analazy.pl, wynika w szczególności, że w roku 2010 w województwie mazowieckim najwyższe straty na działalności operacyjnej ponosiły: szpital kliniczny dziecięcy oraz szpitale wojewódzkie w Ostrołęce, Radomiu, św. Anny w Warszawie i Szpital Praski. W każdym z nich strata za rok 2010 przekraczała 15 mln zł

i z wyjątkiem szpitala w Radomiu znacznie się zwiększyła od roku 2008. Najbardziej rentowne z kolei były Szpital CMKP im. Grucy (19 mln zł) i Szpital WIM (11 mln zł). Trzecia z kolei była firma LuxMed z innego sektora (10 mln zł).

W województwie śląskim największe straty miały szpitale wojewódzkie w Tychach, Bytomiu i Częstochowie (odpowiednio 20 mln zł, 17 mln zł i 15,5 mln zł). Na drugim biegunie były szpitale kliniczne: nr 5, 6 i 7, z zyskami odpowiednio: 8 mln zł, 5,3 mln zł, 4,5 mln zł, a także szpital im. Leszczyńskiego w Katowicach (5,6 mln zł). Nie do pobicia jest jednak spółka American Heart of Poland, z zyskiem na działalności operacyjnej w wysokości 24 mln zł.

W województwie lubuskim w roku 2010 największą stratę poniósł 105 Szpital Wojskowy (5,1 mln zł), mimo że w poprzednich latach uzyskiwał zyski operacyjne. Świetnie radził sobie szpital w Nowej Soli (13 mln zł zysku), co ważne – osiągający zysk na działalności operacyjnej nieprzerwanie od 2004 roku. Także rekordzista w skali zadłużenia, Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wielkopolskim, uzyskał na działalności operacyjnej 10,5 mln zł zysku.

„ Główną troską jest to, by słabe finansowo szpitale, należące do zadłużonych samorządów, nie padały ofiarą łatwych i tanich przejęć ”

fot. iStockphoto

„ Na szczęście, w niektórych województwach zadłużenie szpitali spada. W ostatnich 8 latach najbardziej poprawiła się sytuacja placówek z województw dolnośląskiego i lubuskiego ”

W końcu w województwie dolnośląskim w roku 2010 największe straty zanotowały Szpital Wojewódzki w Legnicy (7,7 mln zł), Szpital Kliniczny nr 1 (7,6 mln zł) oraz SPZOZ w Świdnicy. Z kolei szpitale wojewódzkie we Wrocławiu oraz Wałbrzychu odnotowały kilkumilionowe zyski.

Stopy zadłużenia

O stanie finansów placówek nieco więcej niż sumaryczne wartości zysków czy strat mówią wskaźniki stopy zadłużenia, określające stosunek zobowiązań do sumy pasywów. W skład zobowiązań wchodzi zarówno oprocentowany kapitał obcy (kredyty), jak i zobowiązania bieżące. Im mniejszy wskaźnik, tym bezpieczniejsza pozycja placówki, ale też mniejsze korzyści z dźwigni finansowej. Optymalnie powinien się mieścić między 50 proc. a 75 proc. Ewentualna wartość powyżej 100 proc. występuje tylko wtedy, gdy mamy do czynienia z ujemnym kapitałem własnym, czyli wówczas, gdy skumulowana strata przekracza wartość kapitału zakładowego i innych. Z danych szpitali na rok 2010 wynika, że dla tylko 20 proc. z nich wskaźnik stopy zadłużenia mieści się w przedziale 44,1–72,7 proc. Dla aż 60 proc. wskaźnik jest niższy. Około 20 proc. szpitali ma wskaźnik stopy zadłużenia większy lub równy 72,8 proc., choć rekordziści osiągnęli wartość kilkuset procent.

Prywatyzacja przez plajtę

Jak wskazano poprzednio, w najbliższym roku i latach kolejnych należy się spodziewać znacznych zmian w sektorze szpitalnym w Polsce. Problemy finansowe placówek i ich publicznych właścicieli będą zapewne powodować intensywne procesy dostosowawcze. Kryzys finansowy i nauczka wynikająca z sytuacji Grecji i innych krajów Południa sprawią, że finanse publiczne znajdą się pod większą presją niż dotychczas i akcje oddłużeniowe wobec szpitali, jak w roku 1998 lub 2005, są mało prawdopodobne. Jednocześnie na rynku pojawia się pewna liczba prywatnych inwestorów, którzy przejawiają zainteresowanie sektorem ochrony zdrowia, w tym szpitalnictwem, jako dziedziną inwestycji. Główną troską jest jednak to, by słabe finansowo placówki, należące do zadłużonych samorządów, nie padały ofiarą łatwych i tanich przejęć. W tym celu konieczne jest aktywne podejście właścicieli do tych szpitali, które są w najgorszej sytuacji; uzdrowienie ich funkcjonowania i ustabilizowanie finansów przed potencjalnym zaangażowaniem inwestora prywatnego. Przy okazji wymuszonych przekształceń w spółki konieczne jest zatem zaprojektowanie działań w taki sposób, by możliwe było wykazanie szans na wzrost wartości nowych spółek. Metody wpływania na wartość spółek znane są pod ogólnym pojęciem *Value Based Management* (VBM) i byłoby zasadne, by właściciele oraz menedżerowie szpitali poznali ich podstawy.

Maciej Stamirski, Adam Kozierekiewicz